Torstai 28. marraskuuta 2019

P9_TA(2019)0081

Venäjän liittovaltion äskettäiset toimet Vilnassa 13. tammikuuta 1991 tapahtuneiden traagisten tapahtumien tutkimiseen osallistuneita liettualaisia tuomareita, syyttäjiä ja tutkijoita vastaan

Euroopan parlamentin päätöslauselma 28. marraskuuta 2019 Venäjän federaation äskettäisistä toimista Vilnassa 13. tammikuuta 1991 tapahtuneiden traagisten tapahtumien tutkimiseen osallistuneita liettualaisia tuomareita, syyttäjiä ja tutkijoita vastaan (2019/2938(RSP))

(2021/C 232/09)

Euroopan parlamentti, joka

— ottaa huomioon aiemmat päätöslauselmansa Venäjän federaatiosta,

— ottaa huomioon yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus),

— ottaa huomioon ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen,

— ottaa huomioon kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen,

— ottaa huomioon keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen,

— ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan,

— ottaa huomioon oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevat YK:n perusperiaatteet,

— ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnassa 12. marraskuuta 2019 käydyn keskustelun ([1]),

— ottaa huomioon työjärjestyksen 132 artiklan 2 ja 4 kohdan,

A. ottaa huomioon, että Molotov–Ribbentrop-sopimuksen välittömänä seurauksena kommunistinen Neuvostoliitto liitti omaan alueeseensa Liettuan tasavallan muiden maiden lisäksi;

B. ottaa huomioon, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisten sitoumustensa perusteella ja Euroopan neuvoston ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön täysjäsenenä Venäjän federaatio on sitoutunut noudattamaan demokratian ja oikeusvaltion periaatteita ja kunnioittamaan perusvapauksia ja ihmisoikeuksia;

C. toteaa, että Neuvostoliiton asevoimat tekivät 11.–13. tammikuuta 1991 hyökkäysteon Liettuan itsenäistä valtiota ja sen kansaa vastaan, jolloin 14 ihmistä kuoli ja lähes 800 loukkaantui, kun he yrittivät rauhanomaisin keinoin puolustaa Vilnan televisiotornia; huomauttaa, että Neuvostoliiton asevoimat jatkoivat pyrkimyksiään tukahduttaa itsenäisyysliike aina Moskovassa elokuussa 1991 tapahtuneeseen vallankaappausyritykseen saakka;

D. ottaa huomioon, että verilöyly tuomittiin ympäri maailmaa ja että myös Venäjän sosialistisen federatiivisen neuvostotasavallan korkeimman neuvoston puheenjohtaja tuomitsi sen joukkomielenosoituksessa Moskovassa muutamaa päivää myöhemmin;

E. huomauttaa, että Venäjän federaatio tunnusti 11. maaliskuuta 1990 tapahtuneen Liettuan tasavallan itsenäisyyden palauttamisen valtioiden välisten suhteiden perustasta Liettuan tasavallan ja Venäjän sosialistisen federatiivisen neuvostotasavallan välillä 29. heinäkuuta 1991 tehdyllä sopimuksella;

([1]) https://www.europarl.europa.eu/ep-live/fi/committees/video?event=20191112-0900-COMMITTEE-LIBE

F. toteaa, että Venäjän federaatio otti itselleen entisen Neuvostoliiton ja sen seuraajavaltion oikeudet ja velvollisuudet;

G. toteaa, että Vilnan alueellinen tuomioistuin antoi 27. maaliskuuta 2019 ns. tammikuun 13. päivän tapauksessa tuomion, jossa Neuvostoliiton entinen puolustusministeri Dmitri Jazov, neuvostoarmeijan Vilnan-varuskunnan entinen komentaja Vladimir Ushoptšik, KGB:n erikoisjoukkojen entinen komentaja Mihail Golovatov ja 64 Venäjän, Valko-Venäjän ja Ukrainan kansalaista todettiin syyllisiksi sotarikoksiin ja rikoksiin ihmisyyttä vastaan osallisuudesta Liettuan valtioon kohdistuneeseen hyökkäystekoon;

H. ottaa huomioon, että kaikki tästä hyökkäyksestä syytetyt tuomittiin poissaolevina lukuun ottamatta kahta entistä neuvostoarmeijan upseeria, Juri Meliä ja Gennadi Ivanovia, ja että heille langetettiin enimmillään 14 vuoden vankeusrangaistus; ottaa huomioon, että nämä keväällä 2019 langetetut tuomiot koskevat traagisia tapahtumia Liettuan julistauduttua itsenäiseksi 11. maaliskuuta 1990 ja Neuvostoliiton yritettyä pakottaa Liettua perumaan itsenäisyysjulistus ja että tapahtumat saivat alkunsa taloussaarrosta vuoden 1990 ensimmäisellä puoliskolla ja kärjistyivät yritykseen kaataa rajuin ottein Liettuan hallitus tammikuussa 1991;

I. ottaa huomioon, että tammikuun 13. päivän tapauksen esitutkinnassa Liettuan tasavallan viranomaiset pyysivät aktiivisesti Venäjän federaation toimivaltaisilta viranomaisilta oikeusapua tässä rikosprosessissa mutta Venäjän federaatio ei tehnyt yhteistyötä;

J. ottaa huomioon, että Venäjän federaation katsotaan aktiivisesti suojelevan päällystöä ja varsinaisia tekijöitä, jotka syyllistyivät viattomiin ja aseettomiin siviileihin kohdistuneisiin aseellisiin hyökkäyksiin, kuten joukkojen komentajana tammikuun 1991 tapahtumien aikana toiminutta Mihail Golovatovia, ja se tekee kaikkensa, jotta nämä välttyisivät joutumasta vastuuseen teoistaan;

K. huomauttaa, että Venäjän ensimmäinen reaktio tuomioistuimen ratkaisuun oli kielteinen, sillä Venäjän valtionduuma väitti, että oikeudenkäynnillä oli ”poliittiset vaikuttimet” ja se oli ”pyrkimys kirjoittaa uusiksi historiaa”, kun taas Venäjän ulkoministeri ilmoitti, että ”asia ei jää tähän”;

L. toteaa, että heinäkuun 2018 ja huhtikuun 2019 välisenä aikana Venäjän federaation tutkintakomitea käynnisti rikosoikeudellisia menettelyjä tammikuun 13. päivän tapauksen tutkintaan ja käsittelyyn osallistuneita Liettuan tasavallan syyttäjiä, tutkijoita ja tuomareita vastaan Venäjän federaation rikoslain 299 ja 305 pykälän perusteella, joissa vahvistetaan rikosoikeudellinen vastuu ”syyttömäksi tiedetyn henkilön saattamisesta rikosoikeudelliseen vastuuseen” ja siitä, että ”tuomari antaa tietoisesti väärän tuomion tai ratkaisun taikka toteuttaa muun tällaisen oikeustoimen”;

M. katsoo, että tällaiset Venäjän federaation poliittisin perustein nostamat rikossyytteet saattavat johtaa pyrkimyksiin käyttää väärin Interpolin järjestelmää ja muita kahden- ja monenvälisiä yhteistyösopimuksia niin, että tammikuun 13. päivän tapauksen tutkintatuomarien ja asiaa käsittelevien tuomarien oikeuksia rajoitetaan etsintöjen, kuulustelujen ja pidätysten aikana; toteaa, että Venäjän federaatio saattaa yrittää hakea kansainvälistä pidätysmääräystä tässä prosessissa mukana oleville liettualaisille virkamiehille;

N. huomauttaa, että Venäjän federaation valtion valvonnassa olevissa tiedotusvälineissä käydään propaganda- ja disinformaatiokampanjaa, ja sitä käyvät myös sen viralliset edustajat, jotka kehittelevät salaliittoteorioita tammikuun 13. päivän tapauksesta, ja toteaa, että tämä on osa EU:hun ja demokratioihin kohdistuvia hybridiuhkia;

O. huomauttaa, että oikeusvaltioperiaate, oikeuslaitoksen riippumattomuus mukaan lukien, on yksi yhteisistä arvoista, joihin EU perustuu; toteaa, että perussopimusten nojalla komission vastuulla on yhdessä parlamentin ja neuvoston kanssa taata oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen unionin perusarvona ja varmistaa, että EU:n oikeutta, arvoja ja periaatteita kunnioitetaan;

P. toteaa, että minkä tahansa jäsenvaltion tuomarit ovat samalla myös koko Euroopan unionin tuomareita;

Torstai 28. marraskuuta 2019

Q. katsoo, että oikeuslaitoksen riippumattomuus on oikeusvaltioperiaatteen tukipilari ja että se on toimivan demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen kannalta olennaista; toteaa, että oikeuslaitoksen riippumattomuus vahvistetaan perusoikeuskirjan 47 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa;

R. huomauttaa, että oikeuslaitoksen riippumattomuutta koskevien YK:n perusperiaatteiden mukaan kaikkien valtiollisten ja muiden instituutioiden velvollisuutena on kunnioittaa oikeuslaitoksen riippumattomuutta ja toimia sen mukaisesti; ottaa huomioon, että periaatteissa todetaan myös, että oikeusprosessiin ei saa sopimattomasti tai perusteettomasti puuttua ([2]);

S. toteaa, että ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa vahvistetaan erityisesti periaatteet, jotka koskevat yhdenvertaisuutta lain edessä, syyttömyysolettamaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa toimivaltaisessa, riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa;

T. huomauttaa, että Venäjän federaatiokin on ratifioinut keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen, jonka 1 artiklassa määrätään, että ”sopimuspuolet sitoutuvat tämän yleissopimuksen määräysten mukaisesti antamaan toisilleen mahdollisimman laajalti keskinäistä oikeusapua ryhdyttäessä toimenpiteisiin rikoksen johdosta, jos asian käsittely oikeusapua pyydettäessä kuuluu pyynnön esittäneen osapuolen oikeusviranomaisten toimivaltaan”;

U. toteaa, että Venäjän federaatio rikkoo yhä useammin kansainvälistä oikeutta ja kansainvälisiä sitoumuksia ja omaksuu hyvien naapurisuhteiden vastaisia kantoja, mikä vaarantaa mahdollisuudet tulevaan yhteistyöhön;

1. ilmaisee solidaarisuutensa ja myötätuntonsa tammikuun 13. päivän tapauksen uhrien omaisille;

2. toteaa, että Venäjän federaation viranomaisten liettualaisiin tuomareihin ja syyttäjiin kohdistamat toimet loukkaavat perusluonteisia oikeudellisia arvoja ja erityisesti oikeuslaitoksen riippumattomuutta sekä periaatetta, jonka mukaan ihmisoikeuksia ja vapauksia voidaan laillisesti rajoittaa ainoastaan niihin tarkoituksiin, joita varten kansainvälisessä oikeudessa asetetaan tällaisia rajoituksia;

3. muistuttaa, että rikossyytteen nostaminen syyttäjiä ja tuomareita vastaan heidän ammattitoimintansa takia on ulkoista vaikuttamista, jolla puututaan lain ensisijaisuuteen ja jota on mahdotonta hyväksyä;

4. korostaa, että tällaisissa tapauksissa rikosoikeudellisia menettelyjä syyttäjiä ja tuomareita vastaan ei voida pitää legitiimeinä;

5. tuomitsee jyrkästi nämä kansainvälisen oikeuden perusperiaatteiden ja -normien loukkaukset, joihin Venäjän viranomaiset ovat syyllistyneet, ja vastustaa tällaista poliittisin perustein tapahtuvaa rikossyytteiden nostamista;

6. ilmaisee solidaarisuutensa niille liettualaisille syyttäjille, tutkijoille ja tuomareille, joita vastaan Venäjän federaatio on nostanut syytteen tässä asiassa, ja tukee Liettuan hallituksen pyrkimyksiä tuoda tämä tapaus päivänvaloon ja rajoittaa Venäjän viranomaisten laittomien syytösten kohteeksi joutuneille aiheutuvaa vahinkoa ja vaaraa;

7. korostaa, että yleismaailmallisesti tunnustetut takeet tuomarien ja syyttäjien riippumattomuudesta kieltävät puuttumasta millään tavoin oikeudenkäyttöön tuomioistuimessa tai vaikuttamasta vähäisessäkään määrin tuomioon sekä asettamasta tuomaria syytteeseen näin annetusta tuomiosta tai puuttumasta syyttäjänviraston työhön tapausten tutkinnassa;

8. kehottaa Venäjän federaation viranomaisia päättämään tammikuun 13. päivän tapauksen liettualaisia syyttäjiä, tutkijoita ja tuomareita vastaan käynnistetyt rikosoikeudelliset menettelyt;

9. kehottaa Venäjän federaation viranomaisia, jotka soveltavat valtioiden välisten suhteiden perustasta Liettuan tasavallan ja Venäjän sosialistisen federatiivisen neuvostotasavallan välillä 29. heinäkuuta 1991 tehtyä sopimusta, arvioimaan niiden henkilöiden vastuuvelvollisuuden, jotka johtivat 11.–13. tammikuuta 1991 tapahtunutta hyökkäystekoa Liettuan valtiota vastaan tai osallistuivat siihen, ja avustamaan Liettuan tasavallan lainvalvontaviranomaisia, jotta oikeus toteutuisi tammikuun 13. päivän tapauksessa;

([2]) https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx

10. kehottaa Venäjän federaation ja Valko-Venäjän viranomaisia vastaamaan Liettuan tasavallan pyyntöihin, jotka koskevat keskinäistä oikeusapua tammikuun 13. päivän tapauksessa;

11. kehottaa Venäjän federaation viranomaisia lopettamaan vastuuttomat disinformaatio- ja propagandaväitteet, joita maan virkamiehet ovat esittäneet tammikuun 13. päivän tapauksesta;

12. kehottaa jäsenvaltioita siinä tapauksessa, että ne saavat Venäjän federaatiolta pyyntöjä keskinäisestä oikeusavusta, joka koskee tammikuun 13. päivän tapauksen tutkimiseen osallistuvia liettualaisia tuomareita ja syyttäjiä vastaan Venäjällä nostettuja rikossyytteitä, käsittelemään tätä tapauksena, jolla on poliittiset vaikuttimet, tekemään tiiviisti yhteistyötä Liettuan viranomaisten kanssa ja kieltäytymään antamasta tässä tapauksessa oikeusapua Venäjän federaatiolle;

13. kehottaa Interpolin asiakirjojen valvontakomissiota (CCF), jonka vastuulla on estää pidätysmääräysten väärinkäyttö poliittisiin tarkoituksiin, varautumaan mahdollisiin pyyntöihin, jotka koskevat kansainvälisten pidätysmääräysten antamista syytettyinä olevista liettualaisista virkamiehistä; kehottaa kaikkia jäsenvaltioita ja muita Interpolin perussäännön allekirjoittajamaita jättämään huomiotta kaikki syytettyinä olevista liettualaisista virkamiehistä tehtävät kansainväliset pidätysmääräykset; kehottaa Interpolia olemaan suostumatta mihinkään Venäjän pyyntöihin, jotka koskevat tammikuun 13. päivän tapaukseen liittyviä pidätysmääräyksiä;

14. kehottaa kaikkia jäsenvaltioita pidättäytymään siirtämästä Venäjälle henkilötietoja, joita voitaisiin käyttää rikosoikeudellisissa menettelyissä liettualaisia tuomareita, syyttäjiä ja tutkijoita vastaan;

15. kehottaa jäsenvaltioita tekemään Venäjän-politiikassaan kokonaisvaltaista yhteistyötä unionin tasolla, sillä johdonmukaisuuden ja koordinoinnin lisääminen on olennaista EU:n toimintapolitiikan vaikuttavuuden parantamisessa, sekä tehostamaan toimia selviytymiskyvyn parantamiseksi ja etsimään käytännön ratkaisuja demokraattisten prosessien ja oikeuslaitoksen riippumattomuuden tukemiseksi ja vahvistamiseksi;

16. kehottaa neuvoston ja komission puheenjohtajia, komission varapuheenjohtajaa / korkeaa edustajaa ja jäsenvaltioita edelleenkin seuraamaan tiiviisti tällaisia tapauksia, ottamaan nämä kysymykset esille eri yhteyksissä ja tapaamisissa Venäjän federaation kanssa ja tekemään parlamentille selkoa keskusteluistaan Venäjän viranomaisten kanssa sekä huolehtimaan siitä, että nämä ovat täysin tietoisia Euroopan unionin yhtenäisyydestä ja solidaarisuudesta tässä asiassa, kuten muissa vastaavissa tapauksissa; kehottaa jäsenvaltioita ottamaan asian esille kanssakäymisissään Venäjän viranomaisten kanssa;

17. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman komission varapuheenjohtajalle / unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkealle edustajalle, neuvostolle, komissiolle, jäsenvaltioiden hallituksille ja parlamenteille, Euroopan neuvostolle, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestölle sekä Venäjän federaation ja Valko-Venäjän presidenteille, hallituksille ja parlamenteille.